

Vaqif YUSİFLİ,
filologiya elmləri doktoru

Onu doğulduğu, boya-başa çatdığı Şabranda hamı tanıyır, tanımayanlar varsa, onlar hələ bu gözəl dünyaya göz açmayanlardır. Aydın Tağıyev - bu altmış dörd yaşlı Şabran sakini, gözəl ziyalı, Azərbaycanda kifayət qədər yaxşı tanınan yazıçı mənim dostumdur və qırx ildir ki, bu dostluq heç bir sapıntıya uğramadan üzü gələcəyə doğru baş alır. Onu bir insan kimi də, bir yazıçı kimi də çox sevirəm və bizim nəinki mənavi yaxınlığımız, hətta fiziki cüssəmiz də bir-birinə uyğundu. Amma o balaca, arıq cüssəsiylə Aydın Tağıyev ərazicə o qədər də böyük olmayan Şabranın ən tanınan adamlarından biridir. Mən vaxtilə, dörd il öncə, "Görünən adam-Aydın Tağıyev" adlı bir yazı yazmışdım və istəyirəm ki, Novruz Nəcəfoğlunun "Aydına həsr etdiyi" "Nağil adam" bioqrafik romanından söz açmamışdan öncə həmin məqalədən bu sətirləri oxucuların nəzərinə çatdırım: "Aydın Tağıyev istedadlı bir nasirdir və o arıq, cüssəsiz görkəmi onun görünən tərəfidir. Görünməyən tərəf Azərbaycan ədəbi mühitində görünür. Aydın Tağıyev bu gün müasir nəsrimizin müxtəlif ədəbi nəsilləri arasında o balaca boyu, cüssəsi ilə seçilir, fərqlənir. Baxmayaraq ki, ədəbi mühitin mərkəzində uzaqda yaşayır, baxmayaraq ki, hər dəfə təzə hekayələrini portfelinə qoyub Bakıya gəlib-gətmək əziyyətinə qatlaşır - amma Bakıda heç kəs Aydına əyalət adamı kimi baxmır. Aydın kiçik şəhərin yetirdiyi, amma bu şəhərin üfüqlərinə sığmayan, daha geniş üfüqlərə uçmaq həvəsində olan bir quşa oxşayır. Əlbəttə, o quşun uçmaq həvəsi bəlkə də o quşun uça bilmək gücü ilə bir az tərs mütənasibdir, ancaq "Şabran-Bakı" səmasına yetər. Amma o quş illər keçdikcə uçamaqdan yorulmur, bax, buna görə burada bir fədakar sözü məqamına düşür. Aydın Tağıyev çox vəfali, sədaqətli adamdır. Bu vəfa və sədaqət hissi onu həyatda insan kimi dəyişməz və sabit saxlayıb. Ancaq mən bu dəyişməzliyi və sədaqət duyğusunu onun yaradıcılığında axtarıram".

O yazıda mən Aydın Tağıyevin, nəsrimizdə hekayə janrının bir sıra gözəl nümunələrini yaratmış yazılarından səmimiyyətlə söz açmışdım. Ancaq sən demə, illər boyu özümə dost sandığım bu yazıçının-bu "nağil adam"ın şəxsən mənə məlum olmayan və qəribəliklərlə dolu həyatı varmış. Bu gün əksər Azərbaycan yazıçılarının şəxsi həyatı belə qəribəliklərlə, maraqlı hadisələrlə doludur və yazıçılarımız niyə özlərinin və dostlarının ömür yolunu povestlərə, romanlara çevirmirlər? Sabir Əhmədlinin "Yazılmayan yazı", Vidadi Babanlı'nın "Gizlinlər" və Seyran Səxavətin "Qaçacaq" əsərlərindən başqa daha nələr oxumuşuq? Və bu sıraya Novruz müəllimin "Nağil adam"ı da daxil edirik.

Novruz Nəcəfoğlu son illərdə bir sıra maraqlı hekayələr, povestlər qələmə alıb və bu yazıçının əsərləri əsasən retro xarakterli olur, keçmişin unudulmayan hadisələri, xatirələrdə yaşayan insanlar onun nəsr əsərlərində şirin bir təhkiyə, nağılvari tonda oxucuya çatdırılır. Baxın: "Bir qış gününün xatirəsi", "Yollar uzanan gün", "Çarəsiz yolçu",

"Keçən cavan çağım ola", "Atüstü bir nağıl", "Bir mən oyaqdim" bu adlar da ötən günlərdən xəbər verir. Almaniya və Yaponiya səfərindən aldığı təəssüratları da Novruz müəllim ayrıca iki kitabda əks etdirib. Və bu səfər təəssüratları da elə ötən günlərin yaşanılan duyğularıdır. Elə "Nağil adam"ın qəhrəmanı Aydın Tağıyev də bizə daha çox ötən illərin, ayların hadisələri, olayları müstəvisində görünür. Amma bir fərq nəzərə çarpır ki, Aydın Tağıyev "nağılı" hələ bitməyib.

"Nağil adam"ın janrı haqqında kitabın redaktoru və ön sözün müəllifi Seyfəddin Hüseynlinin mülahizələri ilə şərikəm, doğrudan da, romanda "gerçek simaların portretləri cızılır", "əsərdə sənədlərə yazılar, mək-

onlardan -evinde qonaq qaldığı Abdulhüseyn müəllim, eynən adı və familyası ilə "ortağ" olan Aydın Tağıyev üç aylıq Lərik "səfəri"nin əbədi yol yoldaşına çevrilirlər. İki Aydın Tağıyev arasında mənzum məktublaşmalar isə doğrudan da, bu dünyada tək cə adların, soyadların deyil, talelərin də bir-birinə doğmaliğından xəbər verir. Aydının dostları çoxdu və mən də bunun şahidi olmuşam ki, o, tez-tez bizim gözəl şairimiz, mərhum Ələkbər Salahzadənin yanına gəlirdi. Aydın idi, Ələkbər idi, Nizami Əlioğlu idi, Tofiq Mahmudov idi (arabir mən də) otururduq bir stolun ətrafında, "alman" hesabı ilə birimiz gedib ara, kolbasa, balıq konservi, turşu alıb gətirirdik (əlbəttə, iş günü qurtarandan sonra) və bir-iki saat bu dünyanın qəm-

pis təsir ələyir. Günlərin birində Gülşahnazı kimsə maşınla vurur və Aydın sanki əziz bir adamını itirmiş kimi qəm-qüssəyə batır, ağlayır.

Aydın təsvir son dərəcə real, inandırıcı lövhələrlə diqqəti cəlb edən hekayələrində də onun həssaslığı ilə bağlı belə məqamlara az təsadüf etmirik.

Əlbəttə, Novruz Nəcəfoğlu Aydının o həssas ürəyi ilə yazıları arasında vəhdəti tez-tez nəzərə çarpdırır. Hiss olunur ki, müəllif Aydının insani keyfiyyətləri ilə yazıları arasında uçurumun, ziddiyyətin olmasından hədsiz dərəcədə məmnundur. Təbii ki, burada gündəlik müşahidələrin də rolu böyükdür. Amma ilk növbədə, Aydın sadə həyat tərzinin şeiriyyəti ilə yazılarında

YAZIÇI HAQQINDA ROMAN

tblar halında geniş yer verilir", "Nağil adam"ın məzmunu bütünlüklə xatirat elementlərindən-yaddaş lövhələrindən ibarətdir" və təbii ki, əsər bioqrafik romandır, daha dəqiq, "bioqrafialar toplusudur". Bioqrafik romanda başlıca məqsəd əsərin qəhrəmanının tərcümeyi-halı, keçdiyi ömür yolu haqqında müəyyən bilgiler verməkdir, amma bu, qarşıya qoyulan məqsədin ancaq zahiri, daha çox texniki tərəfidir. İnsan ömrü sifət tərcümeyi-hal şkalasına sığışa bilməz. İnsan ömrü başqaları ilə münasibətdə formalaşır, həyatın, gerçəkliyin hadisələri içərisində yetkinləşir. Onun xarakteri, insani keyfiyyətləri, bir insan kimi yaşadığı hisslər, duyğular da bu kontekstdə üzə çıxır. Aydın Tağıyev ziyalıdır, müəllimdir, yazıçıdır, həyatın, insanların, öz mühitinin və cəmiyyətin əhatəsindədir, onun bu səviyyəyə gəlib çatması, Şabrandan Bakıya, Bakıdan da bu məmləkətin müəyyən bucaqlarına (daha çox ədəbi auditoriyasına) yetməsi heç də təəcüblü deyil. Onun araya-ərsəyə gətirdiyi ədəbi əsərləri çoxdandı bizim oxucuları cəlb etməkdədir. Amma əsas budur ki, Aydın öz maraqlı, orijinal bir yazıçı olmaqla yanaşı, həm də maraqlı insandır və Novruz Nəcəfoğlunu da Aydına məhəbbətinin özünü bu nöqtədə axtarmaq lazımdır. Oxuculara məlum olsun ki, Novruz müəllim Şabran rayon icra hakimiyyətinin başçısıdır və bunun özü də maraqlıdır ki, işi-gücü başından aşan rayon rəhbəri bir yazıçı ilə dostluq edir, ona vaxt ayırır və bu dostluq münasibətlərindən "Nağil adam" yaranır. İnsanlar arasında həqiqi dostluq sevgi kimidir, gerek iki insanın baxışları, həyata münasibətləri bir nöqtəyə, bir səmtə tuşlansın ki, onların arasında belə bir səmimi dostluq yaransın. Məncə, çox sadə bir insan olan Novruz müəllimlə Aydının dostluğunu da elə bu anlayışla izah etmək olar. Ümumiyyətlə, bu bioqrafik romanda bir əsas xətt əsər boyu davam edir - bu da DOSTLUQ xəttidir. Aydın bu dünyada bəlkə heç düşməni yoxdu, amma dostlarının sayı-hesabı bilinmir. Sadə insanlardan tutmuş Xalq yazıçılarına, adi fəhlədən tutmuş idarə rəislərinə, müəllim həmkarından tutmuş tutmuş icra başçısına qədər o qədər dostu var ki Məsələ burasıdır ki, bu adamın içində heç bir kin-küdurət, paxıllıq hissi yoxdu və harada, hansı şəraitdə olursa-olsun, adamlarla dil tapmağı, çox keçmədən onların ürəyinə girmək, dostluq etmək, dərdinə aşına olmaq hissi çox güclüdür. İnstitutu bitirəndən sonra o, təyinatla Lərikin ucqar bir kəndinə müəllim işləməyə gedir, orada cəmi üç ay müəllimlik edir, amma bu üç ay ərzində -Lərikin Andurma kəndində çox etibarlı dostlar qazanır-

qüssəsindən uzaqlaşırıq. Novruz müəllimin xatırladığı kimi: "Görkəmli yazıçımız Seyran Səxavətin sözüdür: "Bütün qələm əhli bir-biri ilə qan qohumudur". Aydın doğrudan da, "hal əhlidir", amma 64 yaşına qədər onun "hal əhli" olmağından heç kəmə bir zərər toxunmayıb. Aydın sadə insanlarla dostluğu öz yerində, amma yazıçı mühitində elə dostları var ki, onların yolu Şabrana düşəndə heç öz qohumlarını ya da işi düşdükəri səlahiyyətli vəzifə sahiblərini axtarmışdan öncə, birinci Aydını axtarırlar (bu haqda Novruz müəllim xeyli misallar gətirir). Səyavuş Məmmədzadə, Mövlud Süleymanlı, İntiqam Qasımzadə, Elçin Hüseynbəyli, Nəriman Əbdülrəhmanlı, Sadıq Elcanlı daha kimlər. Onlardan biri-Xalq yazıçısı Mövlud Süleymanlı görün, nə yazır: "Aydın adından çox aydın olan adamdı: tikəsinin düşməniydi, yəni, nəyi var, cibində deyil, ovçunun içində açıqdı. Özünü tanıtmğa heç vaxt tələsməz, gecikər həmişə, onu həmişə sonra görürlər, mütəlak görürlər və bir daha unutmazlar". Mən burada Ələkbər Salahzadənin Aydına həsr etdiyi şeirindən bu misraları yazıma qatmaya bilmirəm:

Adı Aydın,
Sözü bəlli,
yolda-rizdə
izi bəlli.
Ürəyi gen,
əliaçıq,
yola çıxsan,
arxayın çıx.
Bu bölgənin
sinonimi.
Gülər üz
qəm qənimi.
Əyrisi yox,
düzü Aydın.
Ayrısı yox,
özü Aydın.

"Nağil adam"da ilk epizodlar yazıçı dostumuzun necə həssas, duyğusal bir insan olması ilə başlayır: "Dedikcə həssas olan Aydın təbiətən çox duyğusal, kövrək adamdır. Kövrələndə lap körpə kimi məsumlaşır. İnanclı bir şəxs olan dostum hərdən-əlbəttə, yeri gələndə-tarıya, müqəddəslərə, övliyalara sidq-ürəklə elə and içir ki, o zəqqum kimi acı "saf su" ilə gündə neçə yol öpüşən dodaqlarından sanki şərbət, bal tökülür".

Novruz müəllim nəql edir ki, Şabranda Gülşahnaz adlı bir qız vardı, ruhi xəstəydi. Onu hər gün neçə dəfə şəhərin baş küçəsi ilə aşağı-yuxarı yellənə-yellənə keçib gedən görürdik. Bəzən də şəhər parkında oğrun-oğrun gəzişirdi, amma ruhən xəstə olsa da, zahirən şux, nikbin idi, kimsəni narahət etməzdi. Və Gülşahnazın bu halı Aydına çox

nəzərə çarpan şeiriyyətin bir-birini necə tamamladığına heyrət edir. Oxuyuruq: "Aydın "Alma oğurlayan divlər" hekayəsində təsvir etdiyi bağbanın gəzib-dolaşdığı ağacları çağırır ki, öz-özlüyümdə düşünürəm, bəlkə bundan sonra o ağacları elə beləcə - bu hekayədə sadalanan kimi çağırmaq?! Yaşlı bağban ağacların arası ilə gəzib hər birinin yanında ayaq saxlayır, üzünü onlara tutub, qoz ağacına: "Sabahın xeyir, kənək qardaş", heyva ağacına: "Necəsən, sarı gəlin", budaqlarını oxşadığı nara: "Siz necəsiniz, güleyşə qızlar", - deyə-deyə keçir, sonra əncir ağacının altında dayanır. "Əyri-üyrü, gövdəsi boyu insan əlləri kimi qırıq-qırıq damarları çıxan" əncir ağacını o, nənəsinə oxşadı: "Xoş gördük, ay nənə!", - deyir".

"Nağil adam"da Aydın Tağıyevin bir insan və yazıçı kimi formalaşmasında mühüm rol oynayan insanlara daha çox yer ayrılır və burada elə insanlardan söz açılır ki, onlar yazıçının mühiti haqqında, dostluq elədiyi, ünsiyyətdə olduğu adamlar barədə aydın təsvir yaradır. Öyrənirik ki, Aydının ata babası Molla Əhəd Axund böyük bir din xadimi imiş. Atası Əhməd kişi kommunist olsa da, gizləndə də olsa, namaz qılar, oruc tutar, gecələr xəlvetə çəkilib Quran oxuyarmış. Əhməd kişi müharibədə olmuş, ölüm, qan-qırğın görmüşdü. Yaşı səksəni adlayanda isə ağır xəstəliyə tutulur, 2005-ci ilin sentyabr ayında gözlərini əbədi yumur. İki oğlu, bir qızı, həyat yoldaşı və Aydın-sadə bir ziyalı və yazıçı ailəsi. Təbii ki, bu ailənin özünə görə çətinlikləri, maddi və mənavi sıxıntıları da olub, amma indi - 64 yaşlı Ata, Ailənin başçısı, üç övlad və üç nəvə əhatəsində xoşbəxtliyin nə demək olduğunu gözəl bilir.

Novruz Nəcəfoğlu Aydın Tağıyevin Şabran (ümumən Quba və ətraf rayonlar) ədəbi mühitində mühüm rol oynadığını, "Şabran" ədəbi məclisində artıq sözügedən bir adam olduğunu da unutmur. Şabranda doğrudan da istedadlı yazarlar az deyil və onların səsi-sorağı Şabrandan məmləkətimizin hər yerində eşidilir. Məsələn, Aybəniz Əliyər istedadlı bir şairdir və onun ədəbi dərgilərində dərc edilən yazıları göstərir ki, istedad üçün məkan anlayışının elə bir əhəmiyyəti yoxdur. Aybəniz haqqında ilk yazılardan birini də elə Aydın Tağıyev yazıb, ona xeyir-dua verib.

Bu yazıda mən Novruz müəllimin "Nağil adam" bioqrafik romanından tam və geniş söz açə bilmədim, amma görünən kəndə nə bələdlilik, o kitabda Aydın Tağıyev və onun insan-yazıçı-dost obrazı çox dolğun əks olunub və hər iki yazıçıya yaradıcılıq uğurları diləməklə bu yazıya nöqtə qoyuram...